

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN İLK YARDIM BİLGİ DÜZEYLERİ VE BUNU ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Nuriye BÜYÜKKAYACI DUMAN*

Cem KOÇAK**

Cemil SÖZEN***

Öz

Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin ilk yardım konusunda bilgi düzeylerini belirlemek amacıyla yapılmış tanımlayıcı nitelikte bir çalışmadır. Araştırmanın evrenini, Hitit Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü 3. ve 4. Sınıf öğrencileri ile Hitit Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu; Makine, İnşaat, Elektrik, Pazarlama ve Büro Yönetimi bölümlerindeki 2. Sınıf öğrencileri olmak üzere toplam 247 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın verilerinin toplanmasında, araştırmacılar tarafından literatür bilgileri kullanılarak hazırlanan öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik 13 sorudan oluşan Kişisel Bilgi Formu ve öğrencilerin ilkyardım bilgilerini belirlemeye hedefleyen ve 30 sorudan oluşan Bilgi Düzeyi Ölçme Formu kullanılmıştır. Verilerin istatistiksel analizinde sosyo demografik özelliklerin dağılımı için sayı-yüzdeler; öğrencilerin ilk yardım bilgilerine sosyo demografik özelliklerin etkisini belirlemek amacıyla da ki kare testi kullanılmıştır. Çalışmada üniversite öğrencilerinin ilk yardım ile ilgili farklı konulardaki bilgi düzeyleri ile cinsiyet, öğrenim gördükleri bölüm, anne ve babalarının eğitim durumu ve daha önce eğitim ve kurs alma durumları arasındaki ilişki istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($P < 0.05$).

Anahtar Kelimeler: Üniversite Öğrencileri, İlk Yardım Bilgi Düzeyleri, Etkileyen Faktörler

First Aid Knowledge Levels of University Students and The Factors Affecting These Levels

Abstract

This study was a descriptive study conducted in order to determine first aid knowledge levels of university students. The population of the research was composed of a total of 247 students who studied at 3rd year and 4th year of Nursing Department of Health School and those who studied at 2nd year of Machine, Construction, Electrics, Marketing and Office Management departments at Vocational School at Hittite University. The data of the study were gathered using Personal Information Form about socio-demographic characteristics of the students which was composed of 13 questions, and designed by the researchers with literature information and Survey

* Yard. Doç. Dr., Hitit Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu.

** Öğr. Gör., Hitit Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu.

*** Öğr. Gör., Hitit Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu.

of Knowledge Level of First Aid composed of 30 questions in order to determine first aid knowledge of the students. While performing the statistical data analyses; numbers and percentages were used for the distribution of the socio-demographic characteristics and chi-square test was utilized to determine the effect of socio-demographic characteristics upon their first aid knowledge. In the study; there was a statistically significant connection between university students' knowledge levels about different first aid topics and their gender, academic branches, parental (mothers' and fathers') educational status and previously taken courses and trainings ($P < 0.05$).

Keywords: University Students, First Aid Knowledge Levels, the Affecting Factors.

I. GİRİŞ

İlkyardım, herhangi bir kaza ya da yaşamı tehlikeye düşüren bir durumda sağlık görevlilerinin yardımı sağlanıncaya kadar hayatın kurtarılması ya da durumun daha kötüye gitmesini önleyebilmek amacıyla yapılan uygulamalardır (Kırılmaz ve Arısoy, 2002: 28, Akdemir ve Birol, 2005: 38). Kaza, kişinin kendi isteği ve iradesi dışında aniden gelen bir gücün etkisiyle, önceden planlanmayan ve öngörülmeyen bir zamanda, can ve mal kaybı ile sonuçlanan kötü olay ve bilinen yanlış davranış ve ihmaller veya nedenler zincirinin son halkasıdır. Önceden alınacak önlemlerle kaçınılabilir ve korunabilir bir olay olarak tanımlanmaktadır. Kaza nedenleri; bilgisizlik, sorumsuzluk, umursamazlık, ihmalkârlık, heyecan, panik, şiddet, telaş, dikkatsizlik ve eğitimsizlik olarak bilinmektedir. Kazaların meydana geliş şekilleri farklı olsa da sonuçları ve kişiye verdikleri zararlar ciddi sağlık sorunlarına neden olabilmektedir (Elrner ve Mascoti, 2001: 758; Sözen, 2002: 15). Bu zararların en aza indirilmesi için ilkyardım, toplumun bütün bireylerinin sağlık eğitimi görsün ya da görmesin yapması gereken uygulamalardır (Toprak, 2006: 42).

İlkyardım bilgilerinin öğrenilmesinde nelerin yapılacağı kadar nelerin yapılmaması gerektiği de öğrenilmelidir. İnsan yaşamı boyunca ilk yardım gerektirecek durumlarla her an karşılaşabilir. Zamanında yapılacak basit ama etkili ve önemli uygulamalar bütünü olan ilk yardımla hayat kurtarmak mümkün olmaktadır. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Müdürlüğü İlkyardım Yönetmeliğine göre tüm kurumlarda yirmi kişide bir, riskli işyerlerinde ise on kişiden bir kişinin ilkyardım eğitimi alması zorunlu kılınmıştır (İlkyardım Yönetmeliği, 2002). Özellikle kaza ve ilk yardım gerektirecek olayların sıklığı yaşandığı üniversitelerde öğrencilerin ilk yardım konusundaki bilgi ve becerileri bu anlamda oldukça önemlidir. Sağlıkla ilgili eğitim veren kurumlarda ise ilk yardım dersleri müfredat programlarının zorunlu dersleri arasında yer almaktadır. Ancak ülkemizde mevcut literatür incelendiğinde ilk yardım derslerinin amacına ulaşmış olmadığı, bu dersi alan öğrencilerin ilk yardım yapabilecek bilgi ve beceriye sahip olup olmadığına yönelik sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmektedir (Polat ve

Turacı 2003; Şahin 2001; Usaklı ve Cengiz 2001). Bu durum, çalışmamızın yapılmasında belirleyici unsur oluşturmuştur. Yukarıda açıklanan nedenlerle planlanan çalışma, üniversite öğrencilerinin ilk yardım konusunda bilgi düzeylerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

II. GEREÇ VE YÖNTEM

A. Araştırmanın Şekli

Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin ilk yardım konusunda bilgi düzeylerini belirlemek amacıyla yapılmış tanımlayıcı nitelikte bir çalışmadır.

B. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Hitit Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü 3. ve 4. Sınıf öğrencileri ile Hitit Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu; Makine, İnşaat, Elektrik, Pazarlama ve Büro Yönetimi bölümlerindeki 2. Sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Evrenin tamamına ulaşılması düşünüldüğünden örneklem seçimine gidilmemiş, ulaşılabilen ve çalışmaya katılmayı kabul eden toplam 247 öğrenci ile araştırma yürütülmüştür.

C. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından literatür bilgileri kullanılarak hazırlanan öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik 13 sorudan oluşan Kişisel Bilgi Formu ve öğrencilerin ilkyardım bilgilerini belirlemeye hedefleyen ve 30 sorudan oluşan Bilgi Düzeyi Ölçme Formu aracılığı ile toplanmıştır. Bilgi düzeyi ölçme formundaki 30 soru, genel İlkyardım (4 soru), Temel Yaşam Desteği (3 soru), Yabancı Cisim Kaçmasında İlkyardım (3 soru), Yaralanmalarda İlkyardım (4 soru), Kanamalar ve Şokta İlkyardım (4 soru), Bilinç Bozukluklarında İlkyardım (3 soru), Yanık, Sıcak Çarpması ve Donmalarda İlkyardım (5 soru) ve Zehirlenmelerde İlkyardım (4 soru) olmak üzere 8 alt bölüme ayrılmıştır. Hazırlanan anket, araştırmacılar tarafından yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak uygulanmıştır.

D. Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmadan elde edilen veriler, SPSS 17.0 paket programında değerlendirilmiş, verilerin istatistiksel analizinde sosyo demografik özelliklerin dağılımında sayı-yüzdeler; öğrencilerin ilk yardım bilgilerine sosyo demografik özelliklerin etkisini belirlemek amacıyla da ki kare testi kullanılmıştır.

E. Araştırmanın Etiği

Araştırmaya başlamadan önce ilgili kurumdan yazılı izin alınmıştır. Öğrencilere çalışmanın amacı açıklanarak, gönüllü olanlardan veri toplama araçları uygulanmadan önce sözlü izin alınmıştır.

III. BULGULAR

Demografik özellikler incelendiğinde, öğrencilerin yarıya yakınının kaza riski olmayan bölümlerde (Pazarlama ve Büro Yönetimi) okuduğu (% 42.1), çoğunluğunun 2. sınıfta olduğu (% 68.8) görülmüş, cinsiyetin yaklaşık olarak eşit dağıldığı (Erkek: % 50,6, Kadın: % 49,4) belirlenmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin, annelerinin ve babalarının yaşlarının en fazla 40-49 yaş arasında (Anne: % 57,5, Baba: % 54,7), öğrenim düzeylerinin ise genellikle ilkokul olduğu (Anne: % 61,5, Baba: % 36,4) belirlenmiştir. Anket uygulanan öğrencilerin annelerinin çoğunluğunun ev hanımı olduğu (% 83,4), yaklaşık yarısının ise babalarının devlet kurumunda memur-işçi ve emekli olduğu (% 50,4), ailelerinin yaşadığı yerin ise çoğunlukla şehir merkezi (% 64,8) olduğu tespit edilmiştir. Ankete katılan öğrencilerin yaklaşık üçte birinin evde arkadaşlarıyla yaşadığı (% 30,4), yarısından fazlasının TV' de sağlık programı izlediği (% 58,7) ve üçte ikisinin ise daha önceden ilkyardımla ilgili kurs ya da ders aldığı (% 63,2) belirlenmiştir.

Öğrencilerin, ilkyardıma ilişkin genel bilgi düzeyleri incelendiğinde, büyük bir çoğunluğunun ilkyardımla öncelikli amacının hayati tehlikeyi ortadan kaldırmak olduğu (% 92,7), ilk müdahaleden sonra 112'nin aranması gerektiğini (% 86,2) ve yaralının yerinden oynatılmaması konusunda dikkat edilmesi gerektiğini (% 86,2) bildikleri saptanmıştır. İlkyardımla yalnızca sağlıkla ilgili bir bölümde eğitim almış kişiler tarafından yapıldığı şeklinde yanlış bir bilgiye sahip öğrenci oranının yüksek olması ise (% 72,1) bu konuda bilinçsiz olduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin, temel yaşam desteğine ilişkin bilgi düzeyleri incelendiğinde, büyük bir çoğunluğunun solunumu olmayanlara suni solunum uygulanması gerektiği (% 81), solunumu ve kalbi durmuş kişiye 5 dakika içinde müdahale edilmezse beyin ölümünün gerçekleşeceği (% 64,8) konularında bilinçli oldukları görülmüştür.

Kalp masajının kalbin üzerine yapılacağını belirten öğrenci oranının yüksek olması ise (% 82,2) öğrencilerin kalp masajının yapıldığı yer konusunda bilgilerinin olmadığını düşündürmektedir. Oysa kalp masajı sternumun (İman tahtasının) tam ortasına, göğüs 1/3 oranında esneyecek şekilde yapılır.

Öğrencilerin, yabancı cisim kaçmasında ilkyardım ile ilgili bilgi düzeyleri incelendiğinde, çoğunluğunun (% 68) kişinin öksürmesi, boynunu tutması ve boğulma belirtisi göstermesinin solunum yollarına yabancı cisim kaçtığına

solunum yoluna yabancı bir cisim kaçtığını anlamada bilinç düzeyinin genel olarak iyi düzeyde olduğu söylenebilir.

Göze kaçan yabancı cismin özelliğine göre cisim nemli bir bez ile çıkartılır, bol suyla yıkanır veya eğer iri bir cisim kaçmışsa sargı beziyle kapatılır ve tıbbi yardım istenir. Burna yabancı bir cisim kaçtığında ise burun duvarına bastırarak güçlü bir nefes verme ile cismin dışarı atılması sağlanır. Bununla birlikte; göze ve burna yabancı cisim kaçtığında zeytinyağı ve su kullanımı gibi bilinçsizlikler söz konusu olabilmektedir. Öğrencilerin, (% 46,6)'sının göze yabancı cisim kaçtığında zeytinyağı damlatılmaması gerektiğini, % 41,7'sinin buruna yabancı cisim kaçtığında suyla çıkartılmaması gerektiğini bildikleri görülmüştür. Bu konularda oranların yaklaşık % 50 seviyelerinde olması öğrencilerin bilgilerinin orta düzeyde olduğunu göstermektedir.

Ayağa sivri bir cisim batması durumunda cismi çıkarmamak ve gazlı bir bezle sarıp sağlık kuruluşuna başvurmak gerekir. Ayrıca; delici cisimle göğüs yaralanmalarında cismi yerinden çıkarmak son derece tehlikelidir. Öğrencilerin yaralanma, kanama ve şok durumunda ilkyardım ile ilgili bilgi düzeyleri incelendiğinde, ayağa sivri cisim batmasında ne yapılacağını % 45,3'nün doğru olarak bildiği, delici cisimle göğüs yaralanmalarında cismin çıkartılmaması gerektiğini ise % 74,9'nun bildiği görülmüştür.

Öğrencilerin büyük çoğunluğunun (% 77,3) burun kanamasında başın dik pozisyonda tutulacağını ve burun köküne baskı yapılacağını, kanamalarda turnike uygulamasının kanayan bölgeye en yakın tek kemik üzerine yapılması gerektiğini (% 81), şoka giren hastanın ayaklarınının 30 derece yükseltilmesi gerektiğini (% 66,8) bildikleri görülmüş olup bu konulardaki bilgi düzeyleri oldukça yüksektir.

Öğrencilerin bilinç bozukluklarına ilişkin bilgi düzeyleri incelendiğinde, çoğunluğunun epilepsi nöbeti sırasında kişinin elleri ve kollarının tutularak çevreye zarar vermesinin engelleneceğini (% 69,2), bayılma durumunda kişiye soğan koklatılacağını (%42,9) belirtmeleri, bu konuda bilgilerinin yetersiz olduğunu göstermektedir. Çünkü sara nöbeti sırasında hastanın kendine zarar vermemesi için çevresi güvenli hale getirilmeli ve hasta yerinden oynatılmamalıdır.

Öğrencilerin yanık, sıcak çarpması ve donmalarda ilkyarıma ilişkin bilgi düzeyleri incelendiğinde elektrik çarpmasında bir tahta veya plastikle kazazedenin elektrik akımıyla temasının kesileceğini (% 83,4), elbiseleri tutuşarak yanan kişinin üzerine battaniye atılarak alevlerin söndürülmesi gerektiğini (% 85), Güneş çarpmalarında bol sıvı verilmesi gerektiğini (% 74,9) oldukça iyi düzeyde bildikleri görülmektedir. Donan kişinin ılık bir ortamda kendi kendine ısısının yükselmesi beklenir. Bununla birlikte, öğrencilerin donan kişinin sıcak suyla banyo yaptırılacağını (% 36,8) söylemeleri bu konuda bilgilerinin yetersiz olduğunu göstermiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun ağız yolu ile olan zehirlenmelerde bulantı, kusma, ishal olacağını (% 76,5), ilaç içerek zehirlenen kişinin hemen kusturulması gerektiğini (% 77,7) bildikleri görülmüştür. Bununla birlikte, Çamaşır suyu, gazyağı gibi yakıcı maddelerle zehirlenen kişilerin hemen kusturulması gerektiğini (% 45,3) ve şofben, tüp, mangal gibi zehirlenmelerde tuzlu

ayran içirilmesi gerektiğini (% 60,3) belirten öğrenci oranının yüksek olması öğrencilerin zehirlenmelerde ne yapılacağı konusunda bilgilerinin yeterli olmadığını düşündürmektedir. Oysaki böyle durumlarda kişinin oksijen alabilmesi için açık havaya çıkartılıp sağlık kuruluşuna ulaştırılması gereklidir.

Tablo 1. Öğrencilerin Devam Ettikleri Bölüme Göre İlk Yardım Bilgi Düzeyleri

Öğrencilerin Devam Ettikleri Bölüm				
Değerlendirme Soruları	Sağlıkla ilgili bir bölüm (%)	Kaza Riski Olan Bir Meslekle İlgili Bölümde Okuyanlar (%)	Kaza Riski Olmadığı Düşünülen Bir Meslekle İlgili Bölümde Okuyanlar (%)	Ki-kare
Hayati tehlikeyi ortadan kaldırmak ilkyardımın öncelikli amaçlarındandır.				
Yanlış Yanıtlayanlar	0,0	3,8	14,4	X² = 14,2 P = 0,001**
Doğru Yanıtlayanlar	100,0	96,2	85,6	
İlkyardım sağlık eğitimi almış kişilerce yapılır.				
Yanlış Yanıtlayanlar	62,5	89,9	71,2	X² = 15,4 P = 0,000**
Doğru Yanıtlayanlar	37,5	10,1	28,8	
Solunumu ve kalbi durmuş kişiye 5 dakika içinde müdahale edilmezse beyin ölümü gerçekleşir.				
Yanlış Yanıtlayanlar	20,3	49,4	33,7	X² = 13,2 P = 0,001**
Doğru Yanıtlayanlar	79,7	50,6	66,3	
Kişinin öksürmesi, boynunu tutması ve boğulma belirtisi göstermesi solunum yollarına yabancı cisim kaçtığını gösterir.				
Yanlış Yanıtlayanlar	10,9	40,5	38,5	X² = 17,6 P = 0,000**
Doğru Yanıtlayanlar	89,1	59,5	61,5	
Göze yabancı cisim kaçtığında zeytinyağı damlatılır.				
Yanlış Yanıtlayanlar	21,9	69,6	60,6	X² = 36,0 P = 0,000**
Doğru Yanıtlayanlar	78,1	30,4	39,4	

Buruna yabancı cisim kaçtığıında suyla çıkartılmaya çalışılır.				
Yanlış Yanıtlayanlar	31,3	72,2	64,4	$X^2 = 27,1$ $P = 0,000^{**}$
Doğru Yanıtlayanlar	68,8	27,8	35,6	
Kesilmiş ve kirli yaralar sabunlu su ile yıkanır ve üzerine tentürdiyot sürülür.				
Yanlış Yanıtlayanlar	54,7	74,7	66,3	$X^2 = 6,3$ $P = 0,043^*$
Doğru Yanıtlayanlar	45,3	25,3	33,7	
Ayağa sivri cisim batmasında cisim çıkartılır ve kolonya dökülür.				
Yanlış Yanıtlayanlar	31,3	67,1	59,6	$X^2 = 20,1$ $P = 0,000^{**}$
Doğru Yanıtlayanlar	68,8	32,9	40,4	
Delici cisim batmasında cisim çıkartılmaz cismin etrafı sarılarak hemen sevk edilir.				
Yanlış Yanıtlayanlar	9,4	27,8	32,7	$X^2 = 11,9$ $P = 0,003^{**}$
Doğru Yanıtlayanlar	90,6	72,2	67,3	
Burun kanamasında baş dik pozisyonda tutulur ve burun köküne baskı yapılır.				
Yanlış Yanıtlayanlar	7,8	15,2	41,3	$X^2 = 29,4$ $P = 0,000^{**}$
Doğru Yanıtlayanlar	92,2	84,8	58,7	
Kesik ve fişkirir tarzda kanama atardamar kanamasıdır.				
Yanlış Yanıtlayanlar	0,0	17,7	30,8	$X^2 = 24,8$ $P = 0,000^{**}$
Doğru Yanıtlayanlar	100,0	82,3	69,2	
Kanamalarda turnike uygulaması, kanayan bölgeye en yakın kemik üzerine yapılır.				
Yanlış Yanıtlayanlar	17,2	29,1	35,6	$X^2 = 6,5$ $P = 0,038^{**}$
Doğru Yanıtlayanlar	82,8	70,9	64,4	
Şoktaki hastaya yapılacak ilk yardımda bacaklar 30 derece yükseltilir.				
Yanlış Yanıtlayanlar	15,6	45,6	34,6	$X^2 = 14,4$ $P = 0,001^{**}$
Doğru Yanıtlayanlar	84,4	54,4	65,4	

Bayılma durumunda kişiye kendine gelmesi için soğan koklatılır.				
Yanlış Yanıtlayanlar	21,9	68,4	69,2	$X^2 = 42,6$ $P = 0,000^{**}$
Doğru Yanıtlayanlar	78,1	31,6	30,8	
Epilepsi (Sara) nöbeti sırasında kişinin elleri ve kolları tutularak çevreye zarar vermesi engellenir.				
Yanlış Yanıtlayanlar	73,4	89,9	85,6	$X^2 = 7,4$ $P = 0,024^*$
Doğru Yanıtlayanlar	26,6	10,1	14,4	
Elektrik çarpmasında bir tahta veya plastikte kazazedenin elektrik akımı ile teması kesilir.				
Yanlış Yanıtlayanlar	0,0	26,6	19,2	$X^2 = 18,9$ $P = 0,000^{**}$
Doğru Yanıtlayanlar	100,0	73,4	80,8	
Güneş çarpmasında bol sıvı verilir.				
Yanlış Yanıtlayanlar	9,4	34,2	26,9	$X^2 = 12,1$ $P = 0,002^{**}$
Doğru Yanıtlayanlar	90,6	65,8	73,1	
Donan kişi sıcak su ile banyo yaptırılır.				
Yanlış Yanıtlayanlar	14,1	64,6	65,4	$X^2 = 49,3$ $P = 0,000^{**}$
Doğru Yanıtlayanlar	85,9	35,4	34,6	
Ağız yolu ile olan zehirlenmelerde bulantı, kusma, karın ağrısı, ishal görülür.				
Yanlış Yanıtlayanlar	10,9	22,8	31,7	$X^2 = 9,5$ $P = 0,008^{**}$
Doğru Yanıtlayanlar	89,1	77,2	68,3	

*p<0.05,**p<0.01

Tablo 1 incelendiğinde, Çalışmaya katılan öğrencilerin, “İlk yardım sağlık eğitimi almış kişilerce yapılır”, “Kesilmiş ve kirli yaralar sabunlu su ile yıkanır ve üzerine tentürdiyot sürülür” ve “Epilepsi(sara) nöbeti sırasında kişinin elleri ve kolları tutularak çevreye zarar vermesi engellenir” ifadelerine, kaza riski olan bir meslekle ilgili bölümde okuyan öğrencilerin, kaza riski olmadığı düşünülen bir meslekle ilgili bölümde okuyan öğrencilerin ve sağlıkla ilgili bir bölümde okuyan öğrencilerin bilgi düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür. (%10,1-%28,8-%37,5 en düşük doğru cevaplama oranı ile) Bulgular incelendiğinde anlamlı farklılıklar olmakla birlikte, öğrencilerin hayati tehlikeyi ortadan kaldırmanın ilkyardımın öncelikli amaçlarından olduğunu, solunumu ve kalbi durmuş kişiye 5 dakika içinde

müdahale edilmezse beyin ölümünün gerçekleşeceğini, kişinin öksürmesi, boynunu tutması ve boğulma belirtisi göstermesinin solunum yollarına yabancı cisim kaçtığını, delici cisim batmasında cisim çıkartılmadan etrafının sarılarak hemen sağlık kuruluşuna sevk edileceğini, burun kanamasında başın dik pozisyonda tutulup burun köküne baskı yapılacağını, kesik ve fışkırır tarzda kanamanın atardamar kanaması olduğunu, kanamalarda turnike uygulamasının kanayan bölgeye en yakın kemik üzerine yapılacağını çok iyi ve iyi düzeylerde bildikleri görülmüştür. Bununla birlikte, “Göze yabancı cisim kaçtığında zeytinyağı damlatılır”, “buruna yabancı cisim kaçtığında suyla çıkartılmaya çalışılır”, “Ayağa sivri cisim batmasında cisim çıkartılır ve yerine kolonya dökülür”, bayılma durumunda kişinin kendisine gelmesi için soğan koklatılır” ve donan kişi sıcak su ile banyo yaptırılır” ifadelerinde sağlıkla ilgili bir bölümde okuyan öğrenciler genel olarak bilinçli iken, kaza riski olan ve olmayan bölümlerde okuyan öğrencilerin bu konularda genel olarak bilinçsiz oldukları görülmüştür.

Tablo 2’de verilen cinsiyete göre bilgi düzeyleri incelendiğinde “İlk yardım sağlık eğitimi almış kişilerce yapılır” ve “Kesilmiş ve kirli yaralar sabunlu su ile yıkanır ve üzerine tentürdiyot sürülür” ifadelerine erkeklerin üçte ikisinin, kızların ise çoğunluğu yanlış yanıt vermiştir ve bu konuda bilgi düzeyleri oldukça düşüktür (E: % 68,9, % 58,2, K: % 80,8, % 73,6 yanlış yanıtlama oranlarıyla). Bu nedenle, bu konularda özellikle erkek öğrenciler olmak üzere kız ve erkek öğrencilerin bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

“Ağız yolu ile olan zehirlenmelerde bulantı, kusma, karın ağrısı, ishal görülür” ifadesine erkek ve kızların yüksek oranda doğru yanıt verdikleri ve bu konuda bilgi düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. (E : % 82,0, % 71,2 doğru yanıtlama oranlarıyla).

Tablo 2’ye göre, “Göze yabancı cisim kaçtığında zeytinyağı damlatılır” ifadesinde erkeklerin kızlara göre daha yüksek doğru yanıtlama oranıyla bilgi düzeylerinin orta düzeyde olduğu (% 58,2, K : % 35,2 doğru yanıtlama oranları ile), ve “Buruna yabancı cisim kaçtığında suyla çıkartılmaya çalışılır” ifadesinde de erkeklerin kızlara daha yüksek doğru yanıtlama oranıyla bilgi düzeylerinin orta düzeyde olduğu (E: % 50.8, K: %32.8 doğru yanıtlama oranları ile) görülmüştür. Ayrıca “Bayılma durumunda kişiye kendine gelmesi için soğan koklatılır” ifadesinde oldukları (% E: 54.1, K: % 32.8 doğru yanıtlama oranları ile), “Donan kişi sıcak su ile banyo yaptırılır” ifadesinde (% E: 56.6, % 40 doğru yanıtlama oranları ile) ve “Çamaşır suyu, gaz yağı gibi yakıcı maddelerle zehirlenmelerde hemen kusturulur” ifadesinde (E: % 52.5, K: % 27.2 doğru yanıtlama oranları ile) erkeklerin kızlara oranla orta düzeyde bilgi sahibi oldukları görülmüştür.

Tablo 3’e göre, “Solunumu ve kalbi durmuş kişiye 5 dakika içinde müdahale edilmezse beyin ölümü gerçekleşir” ve “Burun kanamasında baş dik pozisyonda tutulur ve boyun köküne baskı uygulanır” ifadelerine annesi üniversite düzeyinde eğitim almış öğrencilerin tamamının doğru yanıt verdiği belirlenmiştir. “Şoktaki hastaya ilk yardım yapılırken ilk önce bacaklar 30 derece yükseltilir” ifadesine ise annesi üniversite düzeyinde eğitim almış öğrencilerin üçte ikisinin yanlış cevap verdiği belirlenmiştir. (% 60 yanlış cevap verme oranı ile)

Tablo 2. Öğrencilerin Cinsiyete Göre İlk Yardım Bilgi Düzeyleri

Değerlendirme Soruları	Kız (%)	Erkek (%)	Ki-kare
İlk yardım sağlık eğitimi almış kişiler tarafından yapılır.			
Yanlış Yanıtlayanlar	80,8	68,9	$X^2 = 4,6$
Doğru Yanıtlayanlar	19,2	31,1	$P = 0,030^*$
Göze yabancı cisim kaçtığıında zeytinyağı damlatılır.			
Yanlış Yanıtlayanlar	64,8	41,8	$X^2 = 13,1$
Doğru Yanıtlayanlar	35,2	58,2	$P = 0,000^*$
Buruna yabancı cisim kaçtığıında suyla çıkartılmaya çalışılır.			
Yanlış Yanıtlayanlar	67,2	49,2	$X^2 = 8,2$
Doğru Yanıtlayanlar	32,8	50,8	$P = 0,004^*$
Kesilmiş ve kirli yaralar sabunlu su ile yıkanır ve üzerine tentürdiyot sürülür.			
Yanlış Yanıtlayanlar	73,6	58,2	$X^2 = 6,5$
Doğru Yanıtlayanlar	26,4	41,8	$P = 0,011^*$
Bayılma durumunda kişiye kendine gelmesi için soğan koklatılır.			
Yanlış Yanıtlayanlar	67,2	45,9	$X^2 = 11,4$
Doğru Yanıtlayanlar	32,8	54,1	$P = 0,001^*$
Donan kişi sıcak su ile banyo yaptırılır.			
Yanlış Yanıtlayanlar	60,0	43,4	$X^2 = 6,7$
Doğru Yanıtlayanlar	40,0	56,6	$P = 0,009^*$
Ağız yolu ile olan zehirlenmelerde bulantı, kusma, karın ağrısı, ishal görülür.			
Yanlış Yanıtlayanlar	28,8	18,0	$X^2 = 3,9$
Doğru Yanıtlayanlar	71,2	82,0	$P = 0,046^*$
Çamaşır suyu, gaz yağı gibi yakıcı maddelerle zehirlenmelerde hemen kusturulur.			
Yanlış Yanıtlayanlar	72,8	47,5	$X^2 = 16,4$
Doğru Yanıtlayanlar	27,2	52,5	$P = 0,000^*$

Tablo 3: Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre İlk Yardım Bilgi Düzeyleri

Değerlendirme Soruları	Ok.-Yaz. Değil (%)	İlkokul (%)	Orta okul (%)	Lise (%)	Üniv. (%)	Ki-kare
Solunumu ve kalbi durmuş kişiye 5 dakika içinde müdahale edilmezse beyin ölümü gerçekleşir.						
Yanlış Yanıtlayanlar	29,6	41,4	32,5	13,0	0	$X^2 = 10,7$
Doğru Yanıtlayanlar	70,4	58,6	67,5	87,0	100	$P = 0,029^*$
Burun kanamasında baş dik pozisyonda tutulur ve burun köküne bastı uygulanır.						
Yanlış Yanıtlayanlar	44,4	25,0	20,0	8,7	0	$X^2 = 11,0$
Doğru Yanıtlayanlar	55,6	75,0	80,0	91,3	100	$P = 0,026^*$
Şoktaki hastaya yapılacak ilkyardımda bacaklar 30 derece yükseltilir.						
Yanlış Yanıtlayanlar	40,7	36,8	15,0	26,1	60	$X^2 = 9,7$
Doğru Yanıtlayanlar	59,3	63,2	85,0	73,9	40	$P = 0,045^*$

Tablo 4' e göre, "Göze yabancı cisim kaçtığında zeytin yağı damlatılır" ifadesine babasının eğitim düzeyi ilkokul ve ortaokul olan öğrencilerin üçte ikisinin yanlış cevap verdiği belirlenmiştir (% 60 yanlış cevaplama oranı ile). "Buruna yabancı cisim kaçtığında su ile çıkartılmaya çalışılır" ifadesine babasının eğitim düzeyi üniversite ve üstü olan öğrencilerin çoğunun (% 73) doğru cevap verdikleri belirlenmiştir. "Elektrik çarpmasında bir tahta veya plastik kazazedenin elektrik akımı ile teması kesilir" ifadesine babası okur-yazar olmayan öğrencilerin tamamının doğru cevap verdikleri belirlenmiştir.

Tablo 4: Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumuna Göre İlk Yardım Bilgi Düzeyleri

Değerlendirme Soruları	Ok.-Yaz. Değil (%)	İlkokul (%)	Orta okul (%)	Lise (%)	Üniv. (%)	Ki-kare
Göze yabancı cisim kaçtığında zeytinyağı damlatılır.						
Yanlış Yanıtlayanlar	33,3	60,0	65,1	43,1	26,3	$X^2 = 14,2$
Doğru Yanıtlayanlar	66,7	40,0	34,9	56,9	73,7	$P = 0,007^{**}$
Buruna yabancı cisim kaçtığında suyla çıkartılmaya çalışılır.						
Yanlış Yanıtlayanlar	33,3	61,1	58,7	63,9	26,3	$X^2 = 9,9$
Doğru Yanıtlayanlar	66,7	38,9	41,3	36,1	73,7	$P = 0,041^*$
Elektrik çarpmasında, bir tahta veya plastik kazazedenin elektrik akımıyla teması kesilir.						
Yanlış Yanıtlayanlar	0	8,9	23,8	23,6	5,3	$X^2 = 11,1$
Doğru Yanıtlayanlar	100	91,1	76,2	76,4	94,7	$P = 0,025^*$

Tablo 5'e göre, daha önce kurs alan öğrencilerin, kişinin öksürmesi, boynunu tutmasının solunum yollarına yabancı cisim kaçtığına anlaşılması, burun kanamasında başın, dik pozisyonda tutularak burun köküne baskı yapılması, kesik kesik ve fişkirir tarza kanamanın atardamar kanaması olduğu, kanamalarda turnike uygulamasının kanayan bölgeye en yakın kemik üzerine yapılacağı, hayati tehlikeyi ortadan kaldırmanın ilkyardımanın öncelikli amacı olduğu, ilk müdahaleden sonra 112'nin aranması gerektiği ve solunumu olmayanlara suni solunumun

Tablo 5. Öğrencilerin Daha Önce İlk Yardım Konusunda Ders veya Kurs Alma Durumlarına Göre İlk Yardım Bilgi Düzeyleri

Değerlendirme Soruları	Ders Aldı (%)	Ders Almadı (%)	Ki-kare
Hayati tehlikeyi ortadan kaldırmak ilkyardımanın öncelikli amaçlarındandır.			
Yanlış Yanıtlayanlar	1,9	16,5	$X^2 = 18,0$
Doğru Yanıtlayanlar	98,1	83,5	$P = 0,000^{**}$
İlk müdahaleden sonra 112 aranır.			
Yanlış Yanıtlayanlar	10,3	19,8	$X^2 = 4,3$
Doğru Yanıtlayanlar	89,7	80,2	$P = 0,036^*$
Solunumu olmayanlara suni solunum uygulanır.			
Yanlış Yanıtlayanlar	13,5	28,6	$X^2 = 8,5$
Doğru Yanıtlayanlar	86,5	71,4	$P = 0,004^{**}$
Kişinin öksürmesi, boynunu tutması ve boğulma belirtisi göstermesi solunum yollarına yabancı cisim kaçtığını gösterir.			
Yanlış Yanıtlayanlar	26,9	40,7	$X^2 = 4,9$
Doğru Yanıtlayanlar	73,1	59,3	$P = 0,026^*$
Göze yabancı cisim kaçtığında zeytinyağı damlatılır.			
Yanlış Yanıtlayanlar	48,1	62,6	$X^2 = 4,8$
Doğru Yanıtlayanlar	51,9	37,4	$P = 0,027^*$
Ayağa sivri cisim batmasında cisim çıkartılır ve kolonya dökülür.			
Yanlış Yanıtlayanlar	46,2	69,2	$X^2 = 12,3$
Doğru Yanıtlayanlar	53,8	30,8	$P = 0,000^*$
Burun kanamasında baş dik pozisyonda tutulur ve burun köküne baskı yapılır.			
Yanlış Yanıtlayanlar	18,6	34,1	$X^2 = 7,4$
Doğru Yanıtlayanlar	81,4	65,9	$P = 0,006^*$

uygulanmasının doğru olacağı konularında daha önce ilkyardım ile ilgili ders alan öğrencilerin daha önce kurs almayan öğrencilere göre daha bilinçli olduğu ve bu konularda orta düzey ve iyi düzeyde bilgilere sahip oldukları belirlenmiştir. Bu bilgiler, ilk yardım konusunda eğitim almasının, bireyin ilk yardım konusunda bilinç düzeyini önemli ölçüde artıracığını göstermesi açısından önemlidir.

IV. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin ilk yardımla ilgili farklı konulardaki bilgi düzeylerinin cinsiyet, öğrenim gördükleri bölüm, anne ve babalarının eğitim durumu ve daha önce eğitim ve kurs alma gibi faktörlerden çeşitli düzeylerde etkilendiği belirlenmiştir. Bulgular, sağlık eğitimi alsın ya da almasın öğrencilerin çoğunun ilk yardımla ilgili konularda yanlış inanç ve uygulamaları olduğunu göstermektedir. Bu bulgulara dayanarak şu öneriler geliştirilebilir:

- Bazı temel ilk yardım bilgilerinde hemşirelik bölümü öğrencilerinin yüksek oranda yanlış cevap vermesi nedeni ile, hemşirelerin eksik oldukları ilk yardım konularının irdelenmesi ve bu eksikliklerinin düzeltilmesi gerekmektedir.
- Kaza riski taşıyan bir mesleğin eğitimini alan öğrencilerin, bir çok konuda ilk yardım konusunda kaza riski taşımayan bir mesleğin eğitimini alan öğrencilere göre daha bilinçsiz olduğu görülmüştür. Bu sonuç kaza riski taşıyan bir mesleğin eğitimini alan öğrencilere yeterli düzeyde ilk yardım eğitimi vermediğini göstermektedir. Bu nedenle meslek yüksek okullarında ilgili bölümlere ilk yardım ile ilgili ders ve seminerlerin yoğunlaştırılması gerekmektedir.
- Üniversitelerdeki sağlık alanı dışındaki farklı program/ meslekle ilgili bölümlerin müfredat programlarına zorunlu/ seçmeli ilkyardım derslerinin konulmasını gerektirecek yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- Üniversitelerde, öğrencilere ilk yardımla ilgili konularda eğitim ve seminerler düzenlenmelidir.
- Bundan sonra üniversitelerde yapılacak çalışmalarda, akademisyen ve idari personelin ilk yardım bilgisini ölçmeye yönelik çalışmalar yapılması, eksiklikleri daha çok ortaya koymada etkili olacaktır.

KAYNAKÇA

- AKDEMİR, Nuran ve BİROL, Leman. (2005), *İç Hastalıkları ve Hemşirelik Bakımı*. Sistem Ofset, Ankara.
- SAGLIK BAKANLIĞI. (2002), "İlk Yardım Yönetmeliği", (erişim adresi: http://www.bsm.gov.tr/docs/ilkyardim_yonetmelik.pdf), (erişim tarihi: 04.04.2009).
- KIRILMAZ, A.Y. ve ARISOYM. (2002), "Ev Kazaları ve İlk Yardım", *Sağlık ve Toplum Dergisi*, C. 4, ss. 27-32.

- LERNER, E.B. and MASCOTI, M (2001), "The Golden Hour : Scientific Fact Or Medical 'Urban Legend", *Acad Emerg Med*, C.8, ss. 758-760
- POLAT, A. ve TURACI, G.(2003), "Bir Polis Okulundaki Öğrencilerin ilkyardım Konusundaki Bilgi ve Tutumları" *Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı ABD Dergisi*, C. 2, ss. 27-32.
- SÖZEN, Cemil. (2002), *İlk Yardım*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 3. Baskı.
- ŞAHİN, Ahmet. (2011), *Karaman İl Merkezindeki Beden Eğitimi Öğretmenlerinin ve Sınıf Öğretmenlerinin İlk Yardım Konusundaki Bilgi Düzeylerinin Karşılaştırılması*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karaman Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TOPRAK, İsmail (2006) , *Temel İlk Yardım Uygulamaları Eğitim Kitabı*, T.C. Sağlık Bakanlığı İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü Acil Sağlık Hizmetleri Şubesi, İstanbul.
- UŞAKLI, H. ve CENGİZ, N. (2001), "Uşak İl Merkezinde Görevli Sınıf Öğretmenlerinin ilkyardım Bilgi Seviyelerinin Araştırılması", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*. C. 2, ss. 24-26.